

DELS LLIBRES A LES AULES. EDUCACIÓ DURANT LA II REPÚBLICA I FRANQUISME

Núria Garcia Anglada

Institut de Palamós

Introducció

L'arribada de la II República va anar acompanyada d'un conjunt de mesures, entre elles la reforma educativa i pedagògica que va impulsar la coeducació, laïcisme i bilingüisme. La irrupció de la Guerra Civil va paralitzar tots els avanços provocant un xoc de bàndols també dins les aules amb la depuració del magisteri. Conseqüentment, la victòria franquista i imposició d'un règim dictatorial van originar un sistema educatiu on els principis del *Movimiento Nacional* juntament amb el nacionalcatolicisme van ser integrats dins les aules que retornaren a polítiques de segregació i confessionalitat.

L'objectiu del present treball és investigar l'evolució dels diferents models educatius implantats així com els matisos sorgits de la Guerra Civil, tot mitjançant un extens estudi teòric de caràcter legislatiu i polític desenvolupant cadascuna de les mesures i lleis en educació. Paral·lelament, s'ha elaborat una anàlisi bibliomètrica centrada a descobrir i comparar els continguts dels llibres escolars de la II República i franquisme per demostrar la importància de l'ús de criteris d'imparcialitat.

Hipòtesis

L'educació i manera d'explicar els conceptes varien segons qui està al poder.

Tant en la II República com en el franquisme es va pretendre inculcar uns valors i ideals determinats.

L'educació va arribar a ser considerada un punt bàsic pel control polític i ideològic de la població.

Un mateix fet o lliçó es pot versionar per fer-lo entendre de moltes maneres diferents.

Objectius

Descobrir els diferents models d'educació implantats durant la II República i franquisme.

Investigar l'evolució que va experimentar l'educació al llarg dels dos períodes.

Comparar els continguts de diferents llibres escolars establint semblances i diferències.

Analitzar quins fets i accions es tracten acuradament i quins no.

Demostrar la importància de l'ús de criteris d'imparcialitat.

Metodologia

La metodologia emprada en la part pràctica ha consistit d'un buidatge bibliomètric de fins a set lliçons pertanyents a una mostra total de 20 manuals escolars de Grau Elemental d'entre els anys 1931 i 1975. Els temes que s'han escollit han estat: pàtria, religió, família, escola, descobriment d'Amèrica, II República, Guerra Civil i franquisme. Per cadascuna de les lliçons conceptuals, seguint una sèrie de criteris de selecció se n'ha estipulat la tria de fragments no superiors a 500 paraules i s'han realitzat de dos a cinc arbres temàtics amb una extensió total de sis a deu paraules composta pels mots de major interès i amb una tendència elevada de repetició.

A més, s'ha realitzat un recompte de pàgines destinades per assignatures agafant vuit enciclopèdies escolars per desentrellar els percentatges, evolució, espai i importància adquirida. S'ha procurat preservar en tot moment el rigor històric mantenint l'originalitat de les fonts primàries, que al cap i a la fi són els llibres d'escola.

Resultats

A partir de l'anàlisi de fragments i posterior representació gràfica de les tendències s'ha pogut determinar l'existència de gran quantitat de biaixos, tendències a l'alça o a la baixa en l'ús de paraules i voluntats polítiques darrere de tots i cadascun dels temes analitzats, especialment d'aquells que generen més polèmica com la pàtria i religió. Quelcom semblant succeeix amb l'explicació de la II República, Guerra Civil i franquisme, considerats tabú i amb una manipulació evident respecte els successos ocorreguts.

En el cas del descobriment d'Amèrica se'n denota una connotació colonitzadora i reconstructora de la societat atorgada a l'autodenominada mare Espanya mentre que les referències a la família i escola són de caràcter més lax.

Conclusions

En cloure el treball considero que tots els objectius proposats han estat assolits i les hipòtesis han quedat verificades. Així doncs, l'educació varia segons qui està al poder i és que sovint s'actua més en favor dels interessos de l'Estat que del professorat i alumnat. Tant en la II República i franquisme es va intentar inculcar uns valors i ideals determinats per aconseguir l'adhesió de la joventut a una causa o altra ja fossin la *llibertat, igualtat i fraternitat* o *l'Espanya una, gran i lliure*. Aquest fet assoleix el seu màxim auge quan en la Guerra Civil l'educació esdevé un punt més pel control ideològic i polític de la societat, les aules deixen de ser un espai de convivència per convertir-se en mirall de la divisió interna d'un país. Amb la part pràctica, he pogut certificar que un mateix fet es pot entendre de moltes formes diferents, ja que el que s'ensenya i aprèn va molt més enllà dels murs de les aules.

Bibliografia

Álvarez Lázaro Pedro. *Cien años de educación en España. En torno a la creación del Ministerio de Instrucción Pública i Bellas Artes*, Madrid, MEC, 2001, 543 p.

DIVERSOS AUTORS. *Dossier Gavarres: Mestres i Escoles*. Cassà de la Selva: Editorial Gavarres, núm 19, 2011, 121 p.

DIVERSOS AUTORS. *Ensenyar i aprendre. Mestres i estudiants a la Girona del segle XX. Girona*. Ajuntament de Girona, Servei de Gestió Documental, Arxius i Publicacions, DL, 2010, 185 p.

Garrido Palacios Manolo. *Historia de la educación en España (1857-1975). Una visión hasta lo local*. Any no especificat. [Data de consulta: 27 / 05 / 2020].

<https://dialnet.unirioja.es/download/articulo/3099888.pdf>

Gual Romero, Marina. *Anàlisi comparatiu de la legislació en educació de la Segona República i el Primer Franquisme (1931-1959) [en línia]. 2015-2016* [Data de consulta: 15 / 03 / 2020].

https://dspace.uib.es/xmlui/bitstream/handle/11201/3470/Gual_Romero_Marina.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Marquès, Salomó ; Portell, Raimon. *Els mestres de la República*. 4rta Edició. Badalona: Ara Llibres, agost de 2008, 180 p.

Marquès, Salomó. *La Renovació de l'escola pública: de l'Empordà a tot Catalunya: 1900-1939*. Girona: Arxiu Històric de Girona, 2013, 46 p.

Navarro García, Clotilde. *La educación y el nacional-catolicismo*. Servicio de publicaciones de la Universidad de Castilla-La Mancha, 1993, 106 p.

Vilanova Candau, Víctor. *La educación durante la Segunda República, la Guerra Civil y el primer Franquismo en las comarcas de Castellón. La depuración del Magisterio* [en línia] 2015 [Data de consulta: 10 / 04 / 2020].

<https://dialnet.unirioja.es/servlet/tesis?codigo=116227>